

13. 6. 2018

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Dědění nároku na náhradu nemajetkové újmy při ublížení na zdraví osoby blízké a při jejím usmrcení

Právo na náhradu nemajetkové újmy způsobené (nejen) usmrcením blízké osoby je právem osobní povahy a jako takové smrtí oprávněného zaniká. Nový občanský zákoník však přináší do tohoto obecného a leta platícího pravidla podstatnou výjimku, která oprávněnému umožňuje případnému zániku jeho práva předejít a zajistit jeho přechod na dědice a na kterou upozorňuje několik nedávných rozhodnutí Nejvyššího soudu.

Podle § 2959 občanského zákoníku odčiní škůdce při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

Toto ustanovení tedy upravuje právo tzv. sekundárních obětí, jimž vzniká nemajetková újma v důsledku ublížení na zdraví jejich blízké osobě nebo v důsledku jejího usmrcení. Nový občanský zákoník opustil úpravu odškodňování usmrcení blízkých osob paušálními částkami. Navíc se výslovně vztahuje i na případy, kdy blízká osoba nebyla usmrcena, ale bylo jí ublíženo na zdraví. I v těchto případech však za předchozí úpravy náhrada nemajetkové újmy náležela, a to podle právní úpravy ochrany osobnosti, podle níž bylo přiznáváno (další) odškodnění i v při usmrcení osoby blízké.

Smyslem tohoto nároku je přiměřeně vyvážit a zmírnit nemajetkovou újmu vzniklou pozůstalému, resp. obecně blízké osobě v její osobnostní sféře a odčinit zásah do jejího práva na budování a rozvíjení rodinných vztahů. Je tedy svojí povahou úzce spjat s osobou pozůstalého (obecně blízké osoby), takže je právem ryze osobního charakteru. To znamená, že v případě smrti věřitele se aplikuje § 2009 odst. 2 občanského zákoníku, podle nějž smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu.

Obdobně to platí i „z pohledu“ dlužníka, tedy škůdce, který blízkou osobu usmrtil nebo jí ublížil na zdraví. Také povinnost odčinit duševní útrapy je spjata s osobou škůdce, takže v případě jeho smrti se aplikuje § 2009 odst. 1 občanského zákoníku, podle nějž smrtí dlužníka povinnost nezanikne, ledaže jejím obsahem bylo plnění, které mělo být provedeno osobně dlužníkem. Lze však samozřejmě namítnout, že nelze odhlížet od předmětu této povinnosti, jímž je poskytnutí plnění v podobě zaplacení peněžitě částky. Takové plnění přitom může poskytnout kdokoliv. Určitý rozdíl lze nalézt snad jen v „satisfakčním působení“ takto poskytnuté částky, jelikož její poskytnutí škůdcem nepochybně přinese blízkým osobám větší satisfakci.

Výše uvedené důsledky smrti věřitele či dlužníka však neplatí bezvýjimečně. Tuto výjimku je však nutné hledat ve třetí části občanského zákoníku, konkrétně v úpravě dědického práva, a nikoli v části čtvrté upravující závazky, jak by bylo možné očekávat.

Podle § 1475 odst. 2 občanského zákoníku tvoří pozůstalost celé jmění zůstavitele kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. V praxi pak bude mít samozřejmě význam zejména výjimka pro nároky uplatněné u orgánu veřejné moci. Pokud tedy věřitel svůj nárok na náhradu nemajetkové újmy za svého života zažaluje, nárok jeho smrtí nezanikne a přejde na jeho dědice.

Toto ustanovení přitom platí i pro případ smrti dlužníka, tedy škůdce, který blízkou osobu usmrtil nebo jí ublížil na zdraví. Jmění osoby totiž tvoří ve smyslu § 495 občanského zákoníku souhrn jejího majetku a dluhů. Úprava obsahu pozůstalosti se tedy vztahuje jak na práva zůstavitele, tak na jeho dluhy, což ostatně vyplývá i z výčtu výjimek. Pokud tedy věřitel své právo na náhradu nemajetkové újmy zažaluje včas, smrtí dlužníka jeho povinnost odpovídající tomuto právu nezanikne, ale stane se součástí jeho pozůstalosti a přejde na jeho dědice. Těm samozřejmě náleží „obrana“ v podobě výhrady soupisu pozůstalosti, v jejímž důsledku se zůstavitelovy dluhy hradí jen do výše ceny nabytého dědictví. Rovněž mohou dědictví odmítnout.

K této nové právní úpravě již existuje i judikatura Nejvyššího soudu. Jedná se například o rozsudek č. j. 25 Cdo 293/2018-119 ze 28. února 2018, usnesení č. j. 30 Cdo 89/2015-143 ze dne 18. dubna 2017 či usnesení ve věci spis. zn. 25 Cdo 3556/2016 ze dne 27. dubna 2017.

V prvním jmenovaném rozhodnutí Nejvyšší soud mimo jiné upozornil i na nutnost rozlišovat mezi jednotlivými nároky na náhradu nemajetkové újmy. Pokud některá ze sekundárních obětí sama svůj nárok na náhradu nemajetkové újmy způsobené usmrcením blízké osoby neuplatní, nijak jí to nebrání v nabytí nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené usmrcením téže blízké osoby děděním od jiné sekundární oběti, která svůj nárok uplatnila.

Ve zbývajících rozhodnutích pak Nejvyšší soud upozornil také na možnost aplikovat předmětnou výjimku i na práva na náhradu nemajetkové újmy vzniklá za účinnosti starého občanského zákoníku.

Podle § 3069 občanského zákoníku obsahujícího přechodná ustanovení k úpravě dědického práva se při děděním použije právo platné v den smrti zůstavitele. Toto pravidlo samozřejmě dopadá i na citovaný § 1475 odst. 2 občanského zákoníku a na další otázky hmotného práva spojené s děděním po zůstaviteli zemřelém od 1. ledna 2014.

Toto ustanovení také má jakožto *lex specialis* přednost před obecnou úpravou, tedy obecnými přechodnými ustanoveními k občanskému zákoníku, včetně jeho § 3028 odst. 2, podle nějž se právní poměry vzniklé před nabytím účinnosti (nového) občanského zákoníku řídí dosavadními právními předpisy. Přednost má i před § 3079 občanského zákoníku, jelikož i vůči němu má s ohledem na svůj specifický předmět tvořený pouze otázkami závazkového práva souvisejícími s děděním povahu *lex specialis*.

To znamená, že nárok na náhradu nemajetkové újmy zažalovaný před smrtí věřitele zemřelého po 1. lednu 2014 (včetně) jeho smrtí nezaniká bez ohledu na to, kdy tento nárok vznikl. Rozhodující je pouze, že (i) věřitel zemřel za účinnosti (nového) občanského zákoníku a (ii) své právo na náhradu nemajetkové újmy před smrtí uplatnil u soudu. Vzhledem k tomu, že jde o hmotněprávní úpravu, musí žaloba před smrtí věřitele soudu dojít. Nestací, je-li před jeho smrtí podána na poštu.

Stejně to opět platí také pro smrt dlužníka, tedy škůdce, který blízkou osobu usmrtil nebo jí ublížil na

zdraví. Zemřel-li 1. ledna 2014 nebo později, ale před jeho smrtí proti němu byla žaloba na zaplacení náhrady nemajetkové újmy podána, povinnost zaplatit tuto náhradu jeho smrtí nezaniká. Opět je rozhodující pouze to, že (i) dlužník zemřel za účinnosti (nového) občanského zákoníku a (ii) právo na náhradu škody, za kterou má odpovídat, proti němu bylo před smrtí uplatněno u soudu.

Výše uvedené samozřejmě platí nejen pro náhradu nemajetkové újmy způsobené ublížením na zdraví osoby blízké nebo jejím usmrcením, ale i pro další práva a povinnosti osobní povahy. Jde zejména o práva na náhradu za bolest, za ztížení společenského uplatnění a za další nemajetkovou újmu způsobenou tzv. primární obětí. Další nemajetkovou újmu způsobenou ublížením na zdraví může vyvolat strach o život či z následků zranění, deprese během léčby nebo odloučení od rodiny v průběhu hospitalizace, které není odškodněno v rámci bolestného. Zde je ovšem nutné důsledně identifikovat osobu škůdce. Pokud by k zásahu do práv poškozeného došlo tím, že byl důsledku nesprávného počínání zdravotnického personálu vystaven zátěži vymykající se běžným omezením či nepohodlí spojeným s daným léčebným postupem, neodpovídal by za újmu prvotní škůdce, nýbrž poskytovatel zdravotních služeb, a důsledky případné smrti prvotního škůdce a přechod jeho povinnosti na jeho dědice by nebylo nutné zkoumat.

Pro úplnost je vhodné dodat, že výše uvedené platí i pro nároky blízkých osob zaměstnance, jemuž bylo ublíženo na zdraví pracovním úrazem nebo který byl pracovním úrazem usmrcen. Pro přechod (dědění) nároků samotného zaměstnance na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění však platí stejně jako pro určení jejich výše (podle nařízení vlády namísto metodiky Nejvyššího soudu) a dalších otázek zvláštní úprava zákoníku práce, která má před občanským zákoníkem přednost. I na tyto nároky přitom podle judikatury Nejvyššího soudu dopadá § 328 odst. 1 zákoníku práce, podle nějž peněžitá práva zaměstnance jeho smrtí (bez dalších podmínek) nezanikají. Právo zaměstnance na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění tedy přechází na jeho dědice, i když je za svého života nezažaloval.

Mgr. Jan Pořízek,
advokát

[Mališ Nevrkla Legal, advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Longin Business Center
Na Rybníčku 5
120 00 Praha 2

Tel.: +420 296 368 350

Fax: +420 296 368 351

e-mail: law.office@mn-legal.eu

Další články:

- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)
- [Proč dnes více než polovina M&A transakcí ve střední Evropě nekončí podpisem](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)